

Nr 799

Av herr Svensson i Kungälv och fru Holmqvist, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 34, med förslag till lag angående ändring i lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp, m. m.

Regeringen föreslår i proposition nr 34/1964 att bestämmelserna om arbetsföreläggande mot försumliga familjeförsörjare skall upphävas fr.o.m. den 1 juli 1964.

Propositionen grundar sig på en utredning av borgmästare Carl Svennegård, Linköping, sedan JO gjort vissa anmärkningar mot arbetsföreläggandet som medel i indrivningen av underhållsbidrag.

Det har länge stått klart att de nuvarande förhållandena inte är tillfredsställande, bl. a. ur rättssäkerhetssynpunkt. Barnavårds- och socialhjälpnämnd kan besluta om arbetsföreläggande utan att möjligheter till överklagande kan ske. Emellertid kan polismyndigheten vid begäran om handräkning för intagning å arbetshem — i de få fall detta sker — pröva ärendets rättsliga innebörd. Överklagande kan vid detta tillfälle ske. Det har många gånger framhållits att detta förfarande måtte ersättas av en prövning inför länsstyrelsen. I några fall har frågan om beslut av domstol varit uppe till övervägande.

Det råder i Sverige relativt stränga bestämmelser om betalningsskyldighet för underhållsbidrag till barn och vårdnadshavare. Införsel i lön, utmätning, konkurs, efterspaning av polismyndighet är medel som kan tillämpas. I bakgrunden har så hotet om arbetsföreläggande funnits.

Dessa relativt stränga bestämmelser grundar sig naturligtvis på uppfattningen att föräldrar är skyldiga försörja sina barn. I skilsmäsoärenden inräknas också ofta vårdnadshavaren i bidragsgivningen. I de flesta fall rör det sig om mor och barn där fadern är bidragsskyldig.

De underhållsbidrag som inför barnavårdsman eller domstol avtalas och utdöms varierar efter behov och förmåga. En relativt vanlig summa är 150 kronor per månad för barn och 200 kronor till modern så länge hon lever ogift. Vid skilsmässa betyder detta för en tvåbarnsfamilj ett underhållsbidrag av 500 kronor per månad. För utomäktenskapliga barn avtalas och utdöms endast bidrag till barnen. Vid en äktenskapsskillnad kan de ekonomiska mellanhavandena betecknas som betungande för mannen och otillräckliga för modern. I fråga om de utom äktenskapet födda barnen är det i övervägande fall modern som kommer i den besvärligaste situationen.

För att råda bot mot detta förhållande har bidragsförskott införts. Få-
ting har varit till sådan nytta som dessa. De har givit modern en ekono-
misk säkerhet av icke ringa betydelse. Nu föreslår socialpolitiska kom-
mittén att dessa skall höjas och dessutom förvandlas till att bli ett minimi-
bidrag, som alla blir berättigade till oavsett avtalets eller domens storlek.

Man kan emellertid räkna med att det i många fall ändå kommer att
finnas en del av underhållsbidraget som icke täcks av bidragsförskottet och
för vilket modern blir ensam fordringsägare. För bl. a. hennes skull måste
därför relativt stränga regler finnas för bidragets utfående.

Det stora antalet bidragsförskottsärenden är emellertid ett tydligt bevis
på att underhållsskyldigheten uraktlåtes i mycket stor utsträckning.
Många gånger beror det naturligtvis på bristande förmåga. I andra fall får
man förutsätta att viljan saknas. Inte minst i fråga om skilsmässofallen
kan det föreligga en känslomässig ovilja mot att fullgöra sin skyldighet.

Samhället tar genom sina förut nämnda åtgärder tillbaka ungefär hälft-
en av de utbetalade bidragsförskotten. Mestadels sker det genom införsel
i lön. Bestämmelserna härvidlag är mycket hårda, så till vida att existens-
minimum ofta är bestämt till relativt lågt belopp. För Göteborgs vidkom-
mande är det t. ex. bestämt till 85 kr. per vecka för ensamstående.

Det finns emellertid stora möjligheter att klara sig undan införsel förfa-
randet. Man byter anställning ofta eller man övergår till att bli fri före-
tagare.

Vid upprepade byten av arbetsanställning hinner inte myndigheterna
med i handläggningen av ärendet. Först skall man få reda på flyttningen.
Att en person slutat rapporteras ofta inte omedelbart av arbetsgivaren till
utmätningssmannen som den exekutiva myndigheten heter. Därefter skall
barnavårdsmannen eller -nämnden meddelas. Ny eftersökning måste ske
av den bidragsskyldige, kanske genom polisens försorg. När meddelandet
därom inkommer begärs ny införsel. Utmätningssmannen fattar nytt beslut
och översänder handlingarna till arbetsgivaren. Den som vill undgå inför-
ser har då naturligtvis redan flyttat, och proceduren får göras om.

I det senare fallet — de fria företagarna — kan icke införselinstitutet
användas, eftersom personen i fråga inte har någon lön att begära införsel
i. Det kan gälla försäljare med provision, dagsverkare, hantverkare, mind-
re företagare etc.

Utmätning i egendom står naturligtvis till förfogande, men ofta har ve-
derbörande inget att utmäta. Det visar sig också att utmätning endast sker
i undantagsfall.

Det är i den här processen som bestämmelserna om arbetsföreläggande
har haft sin betydelse. Remissyttrandena visar också hur tveksam man är
inför utredningsmannens förslag. Även de som inrangeras under tillstyr-

kande myndigheter framför ofta betänkligheter mot ett slopande av bestämmelserna.

Undertecknade tror inte att arbetsföreläggandeinstitutet kan vara kvar i vår sociallagstiftning i den form det för närvarande har. De flesta remissvar är tydligen också ense om detta. Däremot måste något annat skapas om inte uppenbara orättvisor skall skapas.

Med detta menar vi för det första, att underhållsskyldigheten mot barnen är av primär betydelse och att det är viktigt att modern vet att icke mannen kan slippa undan sitt ansvar utan tvingande skäl. Hon får ofta ändå bära den tyngsta bördan.

För det andra kan det föreslagna systemet komma att fungera så, att den som känner ansvar inför sin försörjningsskyldighet och därtill stannar kvar i sin anställning kan tvingas betala intill sista öret, medan den som känner mindre ansvar och använder sig av de möjligheter till täta arbetsbyten eller övergång till "fri företagsamhet" som onekligen finns kan dra sig undan.

Det talas i utredningen och propositionen om att det ofta är sjuka människor, som icke har förmåga att betala, det här är fråga om. Detta resonemang gäller i lika hög grad bestämmelserna om införsel i lön. Som Svenska psykiatriska föreningen framhåller bör man varna för ett schablonmässigt utnyttjande av indrivningsmöjligheterna. En alltför hårt driven linje kan skada vad man på annat håll inom social-, sjuk- eller arbetsvården håller på att bygga upp.

Frågan om indrivning av underhållsbidrag är av samnordiskt intresse, inte minst med tanke på att vi har en nordisk arbetsmarknad. Bestämmelserna bör därför göras likartade i så stor utsträckning som möjligt. Utredningar visar också att de andra nordiska länderna har ungefär samma problem att brottas med som Sverige.

Sammanfattningsvis vill vi anföra:

1. Försörjningsplikten är av primär betydelse.
2. Vårdnadshavaren har rätt till sitt bidrag, inte minst det som ligger över bidragsförskottets ram.
3. Det måste finnas åtgärder för indrivning av underhållsbidrag utöver de möjligheter som införsel och utmätning ger.
4. Arbetsföreläggandet bör dock avskaffas, men andra åtgärder sättas i stället om inte uppenbara orättvisor skall uppstå.
5. Indrivningsförfarandet bör samordnas med de övriga skandinaviska länderna.

Under hänvisning till ovanstående får vi härmed anhålla,

dels att riksdagen i anledning av proposition nr 34/1964 måtte besluta att i skrivelse till regeringen begära utredning

snarast möjligt om åtgärder, avsedda att ersätta bestämmelserna om arbetsföreläggande inom socialhjälp- och barnavårdslagarna, och

dels att detta utredningsarbete måtte bedrivas i samarbete med de övriga nordiska länderna, varvid frågan vidgas att gälla hela indrivningsförfarandet vid underhållsskyldighet.

Stockholm den 4 februari 1964

Evert Svensson

Mary Holmqvist
